

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського

Кафедра фінансів, обліку та оподаткування

М.О. Кужелєв, О.В. Неізнєвна, В.С. Котковський,
Л.Я. Шевченко, Ю.Л. Коч

МІСЦЕВІ ФІНАНСИ

Методичні рекомендації для вивчення дисципліни

Рівень: магістр

Кривий Ріг
2021

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського

Кафедра фінансів, обліку та оподаткування

М.О. Кужелєв, О.В. Неізнєстна, В.С. Котковський,
Л.Я. Шевченко, Ю.Л. Коч

МІСЦЕВІ ФІНАНСИ

Методичні рекомендації для вивчення дисципліни

Рівень: магістр

Затверджено на засіданні
кафедри фінансів, обліку та
оподаткування
Протокол № 5
від “22” листопада 2021 р.

Схвалено навчально-методичною радою
ДонНУЕТ
Протокол № 6
від “30” грудня 2021 р.

Кривий Ріг
2021

УДК 336-029:352(072)
К 84

Кужелєв, М. О.

К 84 Місцеві фінанси [Текст] : метод. рек. до вивч. дисц. / М.О. Кужелєв, О.В. Неїзвестна, В.С. Котковський, Л.Я. Шевченко, Ю.Л. Коч; Донец. нац. ун-т економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського, каф. фінансів, обліку та оподаткування. – Кривий Ріг: ДонНУЕТ, 2021. – 45 с.

Методичні рекомендації призначені для здобувачів вищої освіти і включають інформацію щодо змісту модулів та тем дисципліни, планів семінарських занять, завдань для самостійного вивчення та розподілу балів за видами робіт, що виконуються здобувачами вищої освіти протягом вивчення дисципліни. Методичні рекомендації містять перелік питань для підготовки до підсумкового контролю та перелік основної та додаткової літератури.

УДК 336-029:352(072)

© Кужелєв М.О., Неїзвестна О.В.,
Котковський В.С., Шевченко Л.Я.,
Коч Ю.Л., 2021

© Донецький національний університет
економіки і торгівлі імені Михайла
Туган-Барановського, 2021

ЗМІСТ

ВСТУП	4
ЧАСТИНА 1. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ З ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ	5
ЧАСТИНА 2. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ З ПІДГОТОВКИ ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ	12
Змістовий модуль 1. Теоретичні основи місцевих фінансів.....	13
Змістовий модуль 2. Особливості організації фінансів місцевих органів влади.....	18
ЧАСТИНА 3. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ З ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ	23
Змістовий модуль 1. Теоретичні основи місцевих фінансів.....	24
Змістовий модуль 2. Особливості організації фінансів місцевих органів влади.....	34

ВСТУП

У сучасних умовах в Україні триває процес формування демократичної правової держави з ринковою економікою, що потребує створення дійсно ефективної системи державного управління, оновлення змісту діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування. Законодавче підґрунтя для суттєвої зміни системи влади та її територіальної основи на усіх рівнях почало формуватися у 2014 році. Державна політика України у сфері місцевого самоврядування базується на інтересах мешканців територіальних громад та передбачає децентралізацію влади – тобто передачу від органів державної влади органам місцевого самоврядування частини повноважень, ресурсів та відповідальності. В основу цієї політики закладено положення Європейської хартії місцевого самоврядування та перодові світові стандарти суспільних відносин у цій сфері. Нова законодавча база посилила мотивацію до міжмуніципальної консолідації в країні, створила належні правові умови та механізми для формування спроможних територіальних громад сіл, селищ, міст, які об'єднують свої зусилля у вирішенні нагальних соціально-економічних проблем. Також була запроваджена нова модель фінансового забезпечення місцевих бюджетів. Тому в нинішніх реаліях значно зростає роль місцевих фінансів у реалізації економічної політики держави, розв'язанні соціальних проблем, підтримці незахищених та малозабезпечених верств населення. Все це вимагає належного рівня теоретичного обґрунтування та практичного вивчення дисципліни.

Мета вивчення дисципліни полягає у поглибленні і розширенні теоретичних знань щодо організації місцевих фінансів, їх складу та основ управління виходячи із розмежування функцій і повноважень державних та місцевих органів влади та управління, а також формування практичних навичок аналізу фінансового забезпечення органів місцевого самоврядування.

Зміст дисципліни розкривається у 6 темах, об'єднаних у два змістових модулі: «Теоретичні основи місцевих фінансів», «Особливості організації фінансів місцевих органів влади».

ЧАСТИНА 1.
МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ З ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

1. Опис дисципліни

Найменування показників	Характеристика дисципліни денна/заочна форма навчання
Обов'язкова (для студентів спеціальності "назва спеціальності") / вибіркова дисципліна	Обов'язкова дисципліна для студентів спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування»
Семестр (осінній / весняний)	осінній
Кількість кредитів	5
Загальна кількість годин	150
Кількість модулів	1
Лекції, годин	28 / 8
Практичні / семінарські, годин	28 / 8
Лабораторні, годин	-
Самостійна робота, годин	94 / 134
Тижневих годин для денної форми навчання:	
аудиторних	4
самостійної роботи студента	6,71
Вид контролю	екзамен

2. Програма дисципліни

Мета вивчення дисципліни полягає у поглибленні і розширенні теоретичних знань щодо організації місцевих фінансів, їх складу та основ управління виходячи із розмежування функцій і повноважень державних та місцевих органів влади та управління, а також формування практичних навичок аналізу фінансового забезпечення органів місцевого самоврядування.

Завдання дисципліни полягає у набутті теоретичної і практичної підготовки здобувачів вищої освіти у сфері місцевих фінансів, формування та використання фінансових ресурсів місцевих органів влади і підприємств комунального господарства.

Предмет: економічні відносини, що виникають у процесі формування та використання фінансових ресурсів на різних рівнях адміністративно-територіального поділу.

Зміст дисципліни розкривається в темах:

Тема 1. Сутність, складові та засади організації місцевих фінансів.

Тема 2. Формування дохідної бази місцевих бюджетів.

Тема 3. Система видатків місцевих бюджетів .

Тема 4. Фінансове вирівнювання та бюджетне регулювання.

Тема 5. Бюджетний процес на місцевому рівні.

Тема 6. Фінанси підприємств комунального господарства.

Опанування дисципліни дозволяє забезпечити:

1) формування:

– **загальних програмних компетентностей:**

- здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу;
- навички міжособистісної взаємодії.

– **фахових програмних компетентностей:**

- здатність використовувати фундаментальні закономірності розвитку фінансів, банківської справи та страхування у поєднанні з дослідницькими і управлінськими інструментами для здійснення професійної та наукової діяльності;

- здатність використовувати теоретичний та методичний інструментарій для діагностики і моделювання фінансової діяльності суб'єктів господарювання;

- здатність застосовувати управлінські навички у сфері фінансів, банківської справи та страхування;

- здатність оцінювати межі власної фахової компетентності та підвищувати професійну кваліфікацію;

- здатність застосовувати інноваційні підходи в сфері фінансів, банківської справи та страхування;

- здатність обґрунтовувати управлінські рішення щодо ефективного розвитку територіальних громад та суб'єктів господарювання.

2) досягнення **програмних результатів навчання:**

– використовувати фундаментальні закономірності розвитку фінансів, банківської справи та страхування у поєднанні з дослідницькими і управлінськими інструментами для здійснення професійної та наукової діяльності;

– відшукувати, обробляти, систематизувати та аналізувати інформацію, необхідну для вирішення професійних та наукових завдань в сфері фінансів, банківської справи та страхування;

– вміти застосовувати інноваційні підходи у сфері фінансів, банківської справи та страхування та управляти ними;

– застосовувати управлінські навички у сфері фінансів, банківської справи та страхування;

– застосовувати поглиблені знання в сфері фінансового, банківського та страхового менеджменту для прийняття рішень;

– знати сутність та зміст місцевих фінансів і причин їх виникнення; функцій місцевих фінансів та їх ролі в економічній системі держави; основ фінансової автономії місцевих органів влади;

– здійснювати оцінювання використання інструментів державної регіональної фінансової політики та фінансового вирівнювання.

3) набуття **результатів навчання** (згідно Дублінських дескрипторів):

– **знання:**

сутності, структури, функцій, основних завдань і призначення місцевих фінансів та місцевих бюджетів;

механізму роботи органів місцевого самоврядування, знання його функцій, операцій та впровадження інструментів управління фінансами і фінансового контролю на місцевому рівні;

законодавчої та нормативної бази, що регулює місцеве самоврядування;

сутності, функцій та принципів складання місцевих бюджетів;

засад фінансового вирівнювання та бюджетного регулювання;

механізму здійснення бюджетного процесу на місцевому рівні;

механізму фінансування комунальної сфери.

– **уміння/навички:**

аналізувати елементи місцевих бюджетів; класифікувати місцеві фінанси за різними ознаками; групувати показники діяльності органів місцевого самоврядування за видами здійснюваних операцій;

структурувати інструменти управління фінансами на місцевому рівні;

використовувати набутий обсяг знань для забезпечення сталої діяльності місцевих органів самоврядування;

організувати проведення місцевими органами самоврядування операцій по формуванню ресурсів;

організувати міжбюджетні відносини;

використовувати професійні знання та навички при формуванні дохідної бази місцевих бюджетів та системи видатків місцевих бюджетів;

вирішувати проблемні ситуаційні завдання у професійній діяльності, генерувати ідеї з урахуванням світового досвіду організації місцевих фінансів;

володіти прийомами пошуку та використання наукової інформації, використовувати при цьому технічні засоби збору та обробки інформації, працювати на персональному комп'ютері.

– **комунікація:**

демонструвати базові навички креативного та критичного мислення у дослідженнях та професійному спілкуванні;

використовувати професійну аргументацію для донесення інформації, ідей, проблем та способів їх вирішення до фахівців і нефахівців у фінансовій сфері діяльності.

– **відповідальність і автономія:**

демонструвати розуміння вимог щодо професійної діяльності, зумовлених необхідністю забезпечення сталого розвитку України, її зміцнення як демократичної, соціальної, правової держави;

демонструвати готовність нести відповідальність за розробку, реалізацію та наслідки прийнятих управлінських рішень.

3. Структура дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин (денна форма навчання)				
	усього	у тому числі			
		лекц.	пр./сем.	лаб.	СРС
1	2	3	4	5	6
Змістовий модуль 1. Теоретичні основи місцевих фінансів					
Тема 1. Сутність, складові та засади організації місцевих фінансів	23	4	4	-	15
Тема 2. Формування дохідної бази місцевих бюджетів	23	4	4	-	15
Тема 3. Система видатків місцевих бюджетів	23	4	4	-	15
Разом за змістовим модулем 1	69	12	12	0	45
Змістовий модуль 2. Особливості організації фінансів місцевих органів влади					
Тема 4. Фінансове вирівнювання та бюджетне регулювання	24	4	4	-	16
Тема 5. Бюджетний процес на місцевому рівні	33	8	8	-	17
Тема 6. Фінанси підприємств комунального господарства	24	4	4	-	16
Разом за змістовим модулем 2	81	16	16	0	49
Усього годин	150	28	28	0	94

4. Теми семінарських/практичних/лабораторних занять

№ з/п	Вид та тема семінарського заняття	Кількість годин
1	Семінар – розгорнута бесіда «Місцеві фінанси як інструмент економічного зростання»	2
2	Семінар запитань і відповідей «Принципи організації місцевих фінансів і склад місцевих фінансових інститутів»	2
3	Семінар – розгорнута бесіда «Склад та види доходів місцевих бюджетів, їх характеристика»	2
4	Семінар – розгорнута бесіда «Особливості формування доходів місцевих бюджетів в умовах децентралізації»	2
5	Семінар – розгорнута бесіда «Склад та роль видатків місцевих бюджетів, їх характеристика»	2
6	Семінар - дискусія «Партнерство місцевих органів влади при фінансуванні власних та делегованих повноважень»	2
7	Семінар – розгорнута бесіда «Причини та цілі фінансового вирівнювання розвитку регіонів»	2
8	Семінар – розгорнута бесіда «Основні моделі міжбюджетних відносин, їх принципи»	2
9	Семінар – розгорнута бесіда «Зміст бюджетного процесу на місцевому рівні»	2

10	Семинар – розгорнута бесіда «Стадії бюджетного процесу на місцевому рівні»	2
11	Семинар запитань і відповідей «Координація діяльності учасників бюджетного процесу»	2
12	Семинар Захист групових проєктів	2
13	Семинар запитань і відповідей «Поняття комунальної власності та особливості її формування в Україні»	2
14	Семинар з виконанням практичних завдань «Особливості організації фінансів підприємств комунальної власності»	2
Всього		28

5. Розподіл балів, які отримують студенти

- вид контролю: екзамен

Відповідно до системи оцінювання знань студентів ДонНУЕТ, рівень сформованості компетентностей студента оцінюються у випадку проведення екзамену: впродовж семестру (50 балів) та при проведенні підсумкового контролю – екзамену (50 балів).

Оцінювання студентів протягом семестру (очна форма навчання)

№ теми практичного заняття	Аудиторна робота						Позааудиторна робота	Сума балів
	Тестові завдання	Ситуаційні завдання, задачі	Обговорення теоретичних питань теми	Індивідуальне завдання	Захист групових проєктів	ПМК	Завдання для самостійного виконання	
Змістовий модуль 1								
Семинар 1	-	-	2	-	-	-	-	2
Семинар 2	-	-	2	-	-	-	-	2
Семинар 3	-	-	2	-	-	-	-	2
Семинар 4	-	-	2	-	-	-	-	2
Семинар 5	-	-	2	-	-	-	-	2
Семинар 6	-	-	1	-	-	-	1	2
Разом змістовий модуль 1	-	-	11	-	-	5	1	17
Змістовий модуль 2								
Семинар 7	-	-	1	-	-	-	1	2
Семинар 8	-	-	1	-	-	-	1	2
Семинар 9	-	-	1	-	-	-	1	2
Семинар 10	-	-	1	-	-	-	-	1
Семинар 11	-	-	1	-	-	-	1	2

Семінар 12	-	-	-	-	10	-	-	10
Семінар 13	-	-	1	-	-	-	1	2
Семінар 14	-	1	-	-	-	-	1	2
Разом змістовий модуль 2	-	1	6	5	10	5	6	33
Разом								50

Оцінювання студентів протягом семестру (заочна форма навчання)

Поточне тестування та самостійна робота			Підсумковий тест (екзамен)	Сума в балах
Змістовий модуль 1	Змістовий модуль 2	Індивідуальне завдання	50	100
15	20	15		

Загальне оцінювання результатів вивчення дисципліни

Для виставлення підсумкової оцінки визначається сума балів, отриманих за результатами екзамену та за результатами складання змістових модулів. Оцінювання здійснюється за допомогою шкали оцінювання загальних результатів вивчення дисципліни (модулю).

Оцінка		
100-бальна шкала	Шкала ECTS	Національна шкала
90-100	A	5, «відмінно»
80-89	B	4, «добре»
75-79	C	
70-74	D	3, «задовільно»
60-69	E	
35-59	FX	2, «незадовільно»
0-34	F	

**ЧАСТИНА 2.
МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ З ПІДГОТОВКИ ДО
СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ**

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ МІСЦЕВИХ ФІНАНСІВ

Тема 1. Сутність, складові та засади організації місцевих фінансів

Семінар 1. Місцеві фінанси як інструмент економічного зростання

План заняття:

1. Розгорнуте обговорення основних положень теми та питань самостійного вивчення:

1. Історія виникнення місцевих фінансів.
2. Система місцевих фінансів, їх функції.
3. Місцеві фінанси як інструмент економічного зростання.
4. Територіальна громада та її правовий статус.
5. Фінансова автономія місцевих органів влади.

2. Тестування.

місцеві фінанси	local finance
бюджетна децентралізація	budget decentralization
територіальна громада	local community
фінансова автономія	financial autonomy
місцевий розвиток	local development

Семінар 2. Принципи організації місцевих фінансів і склад місцевих фінансових інститутів

План заняття:

1. Розгорнуте обговорення основних положень теми та питань самостійного вивчення:

1. Склад місцевих фінансових інститутів.
2. Роль місцевих фінансів в економічній системі держави.
3. Міжнародні стандарти організації місцевих фінансів.
4. Нормативно-правова база місцевих фінансів України та її розвиток .

2. Презентація доповідей з використанням мультимедійного візуального супроводження.

Теми доповідей – презентацій (здобувачі вищої освіти обирають одну тему і готують міні-доповідь (3-4 сторінки) та презентацію до неї):

1. Місцеві фінансові інститути України та їхня характеристика.
2. Значення місцевих фінансів в умовах економічних трансформацій.
3. Взаємозв'язок місцевих і державних фінансів.
4. Правові засади формування та виконання місцевих бюджетів України.
5. Проблеми становлення і розвитку місцевих фінансів в Україні.

6. Місцеве самоврядування та його роль у становленні місцевих фінансів.

місцевих податків і зборів	local taxes and fees
цільові фонди органів місцевого самоврядування	trust funds of local governments
місцеві державні адміністрації	local state administrations
комунальний кредит	utility loan
місцеві запозичення	local borrowings
місцеві запозичення	local borrowings
бюджетні гарантії	budget guarantees
муніципальні позики	municipal loans
централізовані фінансові ресурси	centralized financial resources
децентралізовані фінансові ресурси	decentralized financial resources

Тема 2. Формування дохідної бази місцевих бюджетів

Семінар 3. Склад та види доходів місцевих бюджетів, їх характеристика

План заняття:

1. Розгорнуте обговорення основних положень теми та питань самостійного вивчення:

1. Види доходів місцевих бюджетів, їх характеристика.
2. Доходи загального фонду бюджетів місцевого самоврядування (міст районного значення, сільських, селищних бюджетів).
3. Надходження спеціального фонду місцевих бюджетів.
4. Особливості формування доходів місцевих бюджетів в умовах децентралізації.

2. Тестування.

бюджет	budget
місцеві бюджети	local budgets
доходи бюджету	budget revenues
загальний фонд	general fund
спеціальний фонд	special fund
місцеве самоврядування	local government
децентралізація	decentralization

Семінар 4. Особливості формування доходів місцевих бюджетів в умовах децентралізації

План заняття:

1. Розгорнуте обговорення основних положень теми та питань самостійного

вивчення:

1. Зміст і структура бюджетного процесу. Учасники бюджетного процесу.
2. Бюджетне планування як складова частина фінансового, його принципи і завдання.
3. Механізм бюджетного планування.
4. Етапи, порядок та терміни бюджетного планування в Україні.

2. Тестування

бюджетний процес	budget process
проект бюджету	draft budget
бюджетний рік	budget year
бюджетний цикл	budget cycle
бюджетний регламент	budget regulations
бюджетне планування	budget planning

Тема 3. Система видатків місцевих бюджетів

Семінар 5. Склад та роль видатків місцевих бюджетів, їх характеристика

План заняття:

1. *Розгорнуте обговорення основних положень теми та питань самостійного вивчення:*

1. Склад та роль видатків місцевих бюджетів, їх характеристика.
2. Види видатків місцевих бюджетів.
3. Розмежування видатків між місцевими бюджетами.
4. Програмно-цільовий метод планування видатків місцевих бюджетів.
5. Методи планування видатків місцевих бюджетів.

2. *Презентація доповідей з використанням мультимедійного візуального супроводження.*

Теми доповідей – презентацій (здобувачі вищої освіти обирають одну тему і готують міні-доповідь (3-4 сторінки) та презентацію до неї):

1. Роль видатків місцевих бюджетів у забезпеченні суспільного добробуту.
2. Критерії розмежування видів видатків між місцевими бюджетами.
3. Порядок фінансування з поточного бюджету та бюджету розвитку.
4. Переваги і недоліки боргового фінансування місцевих потреб.
5. Роль місцевих фінансових органів у регіональному фінансовому плануванні.

програмно-цільовий метод планування видатків місцевих бюджетів	program-target method of planning local budget expenditures
суспільний добробут	social welfare
видатки місцевих бюджетів	local budget expenditures
фіскальна незалежність	fiscal independence
бюджетні програми	budget programs

відповідальні виконавці паспорти бюджетних програм результативні показники методи планування видатків місцевих бюджетів	responsible performers passports of budget programs performance indicators methods of planning local budget expenditures
--	---

Семінар 6. Партнерство місцевих органів влади при фінансуванні власних та делегованих повноважень

План заняття:

1. Дискусійне обговорення основних положень теми та питань самостійного вивчення:

1. Фінансування делегованих повноважень органами місцевого самоврядування.
2. Фінансування власних повноважень органами місцевого самоврядування
3. Ефективне використання видаткової частини

2. Обговорення кейсу.

Кейс. Основи виконання бюджету за видатками

Завдання: закріпити знання щодо особливостей виконання бюджету за видатками, дослідити основи взяття розпорядниками та отримувачами бюджетних коштів бюджетних зобов'язань і бюджетних фінансових зобов'язань та здійснення розрахунків із кредиторами.

Матеріали: мультимедійний проектор, картки із завданнями, фліп-чарт, папір, маркери.

Інструкція: студенти мають пригадати сутність виконання бюджету за видатками, місце та роль у цьому процесі Державної казначейської служби України. Далі викладач характеризує зміст термінів "зобов'язання", "бюджетне зобов'язання", "фінансове зобов'язання", "бюджетне фінансове зобов'язання", пояснює відмінності між ними. Після цього учасникам пропонують практичні ситуації двох типів. За умовами ситуацій першого типу необхідно визначити факт виникнення бюджетного зобов'язання (бюджетного фінансового зобов'язання), скласти відповідні реєстри бюджетних зобов'язань (бюджетних фінансових зобов'язань), назвати терміни їхньої реєстрації та опрацювання фахівцями Державної казначейської служби України. За умовами ситуацій другого типу необхідно визначити послідовність дій повноважних представників бюджетних установ та органу Державної казначейської служби України, запропонувавши можливі альтернативні варіанти розвитку подій.

В обговоренні беруть участь по два учасники, яких обирає викладач: один з учасників виступає в ролі розпорядника бюджетних коштів, інший – представника органу Державної казначейської служби України.

Закінчення: викладач підсумовує результати обговорення практичних ситуацій та звертає увагу на помилки та неточності, допущені учасниками.

3. Презентація доповідей з використанням мультимедійного візуального супроводження.

Теми доповідей – презентацій (здобувачі вищої освіти обирають одну тему і готують міні-доповідь (3-4 сторінки) та презентацію до неї):

1. Конституційні гарантії з надання громадських послуг органами місцевого самоврядування в Україні.
2. Фінансування власних повноважень органами місцевого самоврядування.
3. Фінансування делегованих повноважень органами місцевого самоврядування.
4. Сутність партнерства місцевих органів влади при фінансуванні власних та

делегованих повноважень.

5. Аналіз витрачання коштів місцевих бюджетів України.

державне партнерство	public partnership
фінансування власних повноважень органами місцевого самоврядування	financing of own powers by local self- government bodies
контри місцевих бюджетів	local budget accounts
доходи місцевих бюджетів	local budget revenues
виконання бюджету за видатками	execution of the budget by expenditures
бюджетне зобов'язання	budget commitment
фінансове зобов'язання	financial liability
бюджетне фінансове зобов'язання	budgetary financial commitment
розпорядник бюджетних коштів	budget manager

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ФІНАНСІВ МІСЦЕВИХ ОРГАНІВ ВЛАДИ

Тема 4. Фінансове вирівнювання та бюджетне регулювання

Семінар 7. Причини та цілі фінансового вирівнювання розвитку регіонів

План заняття:

1. Розгорнуте обговорення основних положень теми та питань самостійного вивчення:

1. Причини та цілі фінансового вирівнювання розвитку регіонів.
  2. Основні моделі міжбюджетних відносин, їх принципи.
  3. Інструменти міжбюджетних відносин.
- 2. Тестування*

фінансове вирівнювання	financial equalization
міжбюджетні відносини	intergovernmental relations
бюджетні трансферти	budget transfers
бюджетні позички	budget loans
касовий розрив	cash gap
бюджетні інвестиції	budget investments
бюджетні кредити	budget loans
кошторисне фінансування	estimated financing
державні субсидії	state subsidies
державна субвенція	state subvention

Семінар 8. Основні моделі міжбюджетних відносин, їх принципи

План заняття:

1. Розгорнуте обговорення основних положень теми та питань самостійного вивчення:

1. Поняття та принципи бюджетного унітаризму.
  2. Визначення та види бюджетного федералізму.
  3. Мета та напрямки бюджетного регулювання.
- 2. Презентація доповідей з використанням мультимедійного візуального супроводження.*

Теми доповідей – презентацій (здобувачі вищої освіти обирають одну тему і готують міні-доповідь (3-4 сторінки) та презентацію до неї):

1. Бюджетний федералізм, його суть та вплив на місцеві фінанси.
2. Механізм перерозподілу бюджетних ресурсів у територіальному аспекті.
3. Міжбюджетні відносини та їх вплив на місцеві фінанси.
4. Фінансове вирівнювання та його стан в Україні.

5. Методи бюджетного регулювання та їх розвиток.
6. Проблеми вдосконалення міжбюджетних відносин у бюджетній системі України.
7. Міжбюджетна реформа в Україні: зміст, напрями проведення та вплив на місцеві фінанси.

бюджетний федералізм	budget federalism
міжбюджетні відносини	intergovernmental relations
механізм перерозподілу бюджетних ресурсів	mechanism of redistribution of budget resources
фінансове вирівнювання	financial equalization
міжбюджетні трансферти	intergovernmental transfers
міжбюджетна реформа	intergovernmental reform

Тема 5. Бюджетний процес на місцевому рівні

Семінар 9. Зміст бюджетного процесу на місцевому рівні

План заняття:

1. Розгорнуте обговорення основних положень теми та питань самостійного вивчення:

1. Зміст бюджетного процесу.
  2. Учасники бюджетного процесу.
  3. Стадії бюджетного процесу на місцевому рівні.
- 2. Тестування.*

бюджетний процес	budget process
бюджетний регламент	budget regulations
бюджетний цикл	budget cycle
бюджетне планування	budget planning
стадії бюджетного процесу	stages of the budget process
бюджетне планування	budget planning
методи бюджетного планування	methods of budget planning

Семінар 10. Стадії бюджетного процесу на місцевому рівні

План заняття:

1. Розгорнуте обговорення основних положень теми та питань самостійного вивчення:

1. Необхідність забезпечення прозорості бюджетного процесу.
  2. Участь громадськості у бюджетному процесі
- 2. Презентація доповідей з використанням мультимедійного візуального*

супроводження.

Теми доповідей – презентацій (здобувачі вищої освіти обирають одну тему і готують міні-доповідь (3-4 сторінки) та презентацію до неї):

1. Зміст і стадії бюджетного процесу на місцевому рівні.
2. Обґрунтування бюджетного процесу на місцевому рівні.
3. Складання, розгляд, затвердження, виконання та звітність місцевих бюджетів.
4. Процедура складання, розгляду, затвердження, виконання та подання звітності стосовно місцевих бюджетів.
5. Особливості складання фінансової та бюджетної звітності.
6. Алгоритм подання відповідним місцевим фінансовим органам звітності про виконання місцевих бюджетів за встановленими формами.
7. Забезпечення прозорості та відкритості бюджетного процесу на місцевому рівні.
8. Система відповідальності учасників бюджетного процесу в Україні

бюджетний процес на місцевому рівні	budget process at the local level
програмно-цільовий метод	program-target method
бюджетні кошти	budget funds
бюджетна програма	budget program
паспорт бюджетної програми	budget program passport
ефективність бюджетної програми	efficiency of the budget program
моніторинг	monitoring
бюджетний моніторинг	budget monitoring

Семінар 11. Координація діяльності учасників бюджетного процесу

План заняття:

1. Розгорнуте обговорення основних положень теми та питань самостійного вивчення:

1. Повноваження учасників бюджетного процесу.
  2. Права та обов'язки органів місцевого самоврядування у бюджетному процесі.
- 2. Тестування.*

учасники бюджетного процесу	participants in the budget process
бюджетний регламент	budget regulations
бюджетний цикл	budget cycle
рівні бюджетного планування	levels of budget planning
бюджетне прогнозування	budget forecasting
Бюджетний кодекс	Budget Code
кошторисне планування	budget planning

Семінар 12. Бюджетний процес на місцевому рівні

План заняття:

Захист групових проектів.

Аналіз рішення про місцевий бюджет місцевої ради (області, району, ОТГ, міста чи села) на конкретний бюджетний період.

Завдання: ознайомитися та проаналізувати рішення про місцевий бюджет місцевої ради (області, району, ОТГ, міста чи села) на конкретний бюджетний період.

Матеріали: мультимедійний проектор, картки із завданнями, папір.

Інструкція: викладач пояснює базові засади щодо затвердження й виконання рішення про місцевий бюджет. Учасників розподіляють на чотири підгрупи та отримують завдання для здійснення аналізу рішення про місцевий бюджет місцевої ради (області, району, ОТГ, міста чи села) на конкретний бюджетний період. Після виконання завдання кожна з підгруп презентує та пояснює результати своєї роботи.

Закінчення: викладач підсумовує результати роботи учасників, називає допущені помилки, визначає кращих доповідачів.

Тема 6. Фінанси підприємств комунального господарства

Семінар 13. Поняття комунальної власності та особливості її формування в Україні

План заняття:

1. Розгорнуте обговорення основних положень теми та питань самостійного вивчення:

1. Поняття комунальної власності.
2. Об'єкти права комунальної власності.
3. Види комунальних підприємств.
4. Фінансові ресурси комунальних підприємств за їх видами..

2. Тестування.

територіальна громада	local community
комунальна власність	communal property
комунальне підприємство	municipal enterprise
комунальний кредит	utility loan
муніципальна власність	municipal property

Семінар 14. Особливості організації фінансів підприємств комунальної власності

План заняття:

1. Розгорнуте обговорення основних положень теми та питань самостійного вивчення:

1. Проблеми комунальної сфери та шляхи їх вирішення.
2. Комунальні банки та їх фінансові ресурси.
3. Фінанси муніципальних підприємств у зарубіжних країнах

2.. Тестування.

3. Виконання практичних завдань:

Завдання № 1

Розрахувати суму доходів житлово-експлуатаційного підприємства від квартирної плати у плановому році на підставі таких даних:

- оплачувана житлова площа на початок планового року – 270 580 м² ;
- середньорічна ставка квартплати у попередньому році – 10,5 грн/м² ;
- з 28 квітня планується ввести в дію житлову площу у розмірі 4 300 м² , а з 2 червня – у розмірі 440 м²;
- з 10 вересня буде виведено з експлуатації 950 м² житлової площі, а з 25 жовтня – 380 м² .

Завдання № 2

У плановому періоді плата за 1 м² орендованої площі збільшиться на 15% у порівнянні з попереднім періодом, де вона становить 3,12 грн. за 1 м². Слід зазначити, що загальна площа житлових приміщень дорівнює 6,37 % від загальної житлової площі міста, яка становить 120 млн м². Визначити суму грошових коштів, які надійдуть від експлуатації нежитлових приміщень.

кошторис комунального підприємства	estimate of the utility company
комунальний банк	utility bank
фінанси муніципальних підприємств	finances of municipal enterprises
житловий будинок	residential building
нежитлові приміщення	non-residential premises
комунальні послуги	utilities

**ЧАСТИНА 3.
МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ З ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ
РОБОТИ СТУДЕНТІВ**

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ МІСЦЕВИХ ФІНАНСІВ

Тема 1. Сутність, складові та засади організації місцевих фінансів

Семінар 1. Місцеві фінанси як інструмент економічного зростання

Методи контролю: усне та письмове опитування, спостереження за участю в дискусії, оцінювання відповідей, оцінка тестів.

Завдання для самостійної роботи:

1. Опрацюйте конспект лекцій та рекомендовану літературу для обговорення теоретичних питань теми на семінарському занятті.

2. Самостійно опрацюйте питання:

1. Формування науки про місцеві фінанси.
2. Сутність місцевих фінансів та причини їх появи.
3. Місцеві фінанси як система.
3. *Розв'яжіть тестові завдання.*

1. Місцеві фінанси – це:

- A. система формування, розподілу й використання грошових та інших фінансових ресурсів для забезпечення місцевими органами влади покладених на них функцій і завдань – власних і делегованих;
- B. план формування та використання фінансових ресурсів для забезпечення функцій, які здійснюються відповідно органами влади Автономної Республіки Крим та органами місцевого самоврядування протягом бюджетного періоду;
- C. сукупність грошових відносин, у процесі яких здійснюється формування та використання фондів грошових ресурсів, метою яких є відшкодування витрат, що пов'язані з процесом виробництва та здійсненням державою своїх функцій;
- D. економічний простір, на якому формуються і функціонують обмінноперерозподільні відносини, що пов'язані з процесами купівлі / продажу фінансових ресурсів та фінансових фондів, що знаходять своє відображення в цінних паперах.

2. Умовою існування місцевих фінансів є:

- A. виникнення державних фінансів;
- B. функціонування інституту місцевого самоврядування;
- C. прийняття Конституції;
- D. усі відповіді вірні.

3. Розподільча функція місцевих фінансів – це:

- A. розподіл вартості ВВП на конкретні види грошових коштів, які направляються на задоволення потреб регіонів у соціально-економічному розвитку;
- B. створення таких умов, за яких органи місцевого самоврядування стають безпосередньо зацікавленими у збільшенні обсягів доходів бюджетів, додатковому залученні надходжень місцевих податків і зборів, ефективному використанні фінансових ресурсів, які надходять у їх розпорядження;
- C. контроль за дотриманням вартісних і натуральних пропорцій у розвитку регіону загалом і в окремих його адміністративно-територіальних одиницях, підприємствах сфери матеріального виробництва та закладів соціальнокультурної сфери;
- D. вірні відповіді А і В.

4. Учення про місцеві фінанси виокремилось в самостійну галузь знань у:

- A. XVIII ст.;
- B. другій половині XIX ст.;
- C. першій половині XX ст.;
- D. першій половині XXI ст..

5. Причиною виникнення місцевих фінансів є:

- A. наявність територіальних колективів, відокремлення функцій і завдань, які покладаються на їхні органи влади;
- B. поява різних політико-економічних систем державного розвитку;
- C. бажання місцевих органів самоврядування мати самостійну доходну базу;
- D. наявність місцевих бюджетів.

Список рекомендованої літератури.

Основна

1. Вівчар О. Й. Місцеві фінанси. Навчальний посібник / О. Й. Вівчар, О. Б. Курило, В. М. Кащишин. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2014. 260 с.
2. Євдокімова М.О. Місцеві фінанси: навч. посібник / М.О.Євдокімова; ХНАУ ім. В.В. Докучаєва. Х., 2014. 343 с.
3. Місцеві фінанси : підручник / авт. кол. ; за ред. д-ра екон. наук, проф. О. Б. Жихор, д-ра екон. наук, проф. О. П. Кириленко. К. : УБС НБУ, 2015. 579 с.
4. Місцеві фінанси : підруч. / за ред. д.е.н., проф. О. П. Кириленко. 2-ге вид., доп. і перероб. – Тернопіль : Економічна думка ТНЕУ, 2014. 448 с.

Додаткова

5. Дяченко С. А. Історичні та соціально-економічні основи розвитку місцевих фінансів. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 24. С. 135–140.
6. Європейська хартія місцевого самоврядування : хартія від 15.10.1985 р. : ратифікована Законом України від 15.07.1997 р. № 452/97-ВР. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_036
7. Мунько А. Ю. Місцеві фінанси: розвиток теоретичних основ. *Ефективність державного управління*. 2016. Вип. 1-2(2). С. 84–91.
8. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 № 164-IX. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр>

Семінар 2. Принципи організації місцевих фінансів і склад місцевих фінансових інститутів

Методи контролю: усне та письмове опитування, спостереження за участю в дискусії, оцінювання доповіді, оцінка тестів.

Завдання для самостійної роботи:

1. Опрацюйте конспект лекцій та рекомендовану літературу для обговорення теоретичних питань теми на семінарському занятті.

2. Самостійно опрацюйте питання:

1. Декларація про принципи місцевого самоврядування у країнах ЄС.
2. Роль місцевих фінансів у розвитку соціальної інфраструктури.
3. Підготуйте доповідь.
4. Розв'яжіть тестові завдання.

1. Принцип еквівалентності організації місцевих фінансів означає, що:

- A. фінансові системи, які становлять підґрунтя ресурсів органів місцевого самоврядування, повинні мати диверсифікований характер;
- B. наближення до безпосереднього споживача тих суспільно значущих благ і послуг, які надаються мешканцям територіальних громад за розмежування видатків між різними ланками бюджетної системи;
- C. делегування частини компетенцій і відповідальності від центральної влади на користь органів місцевого самоврядування;
- D. фінансові ресурси на місцевому рівні мають відповідати тому податковому навантаженню, яке несуть мешканці територіальних громад, а можливості отримання ними суспільно значущих благ та послуг мають зростати відповідно до збільшення обсягу податкових надходжень.

2. Чим характеризується зміст принципу субсидійності?

- A. держава має вирівнювати фінансові можливості депресивних регіонів;
- B. фінансові ресурси на локальному рівні мають відповідати тому податковому навантаженню, яке несуть мешканці територіальних громад, а можливості отримання ними суспільно значущих благ і послуг мають зростати відповідно до збільшення обсягу податкових надходжень;
- C. делегування частини компетенцій і відповідальності від центральних органів державного управління органам місцевого самоврядування;
- D. наближення до безпосереднього споживача тих суспільно значимих благ і послуг, які надають мешканцям територіальних громад при розмежуванні видатків між різними ланками бюджетної системи.

3. Місцеві фінансові інститути включають:

- A. об'єкти комунальної власності, місцеві податки і збори, місцеві запозичення та комунальний кредит;
- B. цільові фонди, місцеві бюджети, комунальний кредит;
- C. фінансові ресурси, що надходять у розпорядження місцевих органів самоврядування, цільові фонди;
- D. місцеві бюджети, місцеві податки і збори, цільові фонди, комунальний кредит, об'єкти комунальної власності, фінансові ресурси, які надходять у розпорядження місцевих органів самоврядування, місцеві запозичення.

4. Організаційно-правова, матеріальна і фінансова основа місцевого самоврядування визначена у:

- A. Конституції України;
- B. Бюджетному кодексу України;
- C. Законі України «Про державний бюджет України»;
- D. Законі України «Про місцеве самоврядування в Україні».

5. Первинним об'єктом органів місцевого самоврядування є:

- A. територіальна громада;
- B. місто;
- C. район;
- D. область.

Список рекомендованої літератури.

Основна

1. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws>
2. Вівчар О. Й. Місцеві фінанси. Навчальний посібник / О. Й. Вівчар, О. Б. Курило, В. М. Кащишин. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2014. 260 с.
3. Євдокімова М.О. Місцеві фінанси: навч. посібник / М.О.Євдокімова; ХНАУ ім. В.В. Докучаєва. Х., 2014. 343 с.
4. Місцеві фінанси : підручник / авт. кол. ; за ред. д-ра екон. наук, проф. О. Б. Жихор, д-ра екон. наук, проф. О. П. Кириленко. К. : УБС НБУ, 2015. 579 с.
5. Місцеві фінанси : підруч. / за ред. д.е.н., проф. О. П. Кириленко. 2-ге вид., доп. і перероб. Тернопіль : Економічна думка ТНЕУ, 2014. 448 с.

Додаткова

6. Нечипоренко А. В. Роль фінансових інструментів держави в забезпеченні розвитку місцевого самоврядування. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки»*. 2016. Вип. 17 (3). С. 109–112
7. Трещов М. М., Мунько А. Ю. Місцеві фінанси та місцеві бюджети: точки дотику та відмінності понять. *Ефективність державного управління: зб. наук. пр.* 2015. Вип. 42. С. 183–190.
8. Підхормий О. М., Журба О. Ю. Зарубіжний досвід формування та функціонування системи місцевих фінансів та його використання в Україні. *Молодий вчений*. 2017. № 11. С. 1265–1270.

Тема 2. Формування дохідної бази місцевих бюджетів

Семінар 3. Склад та види доходів місцевих бюджетів, їх характеристика

Методи контролю: усне опитування, спостереження за участю в дискусії.

Завдання для самостійної роботи:

1. *Опрацюйте конспект лекцій та рекомендовану літературу для обговорення теоретичних питань теми на семінарському занятті.*

2. *Самостійно опрацюйте питання:*

1. Способи мобілізації коштів у місцеві бюджети.
2. Нетрадиційні джерела доходної частини самоврядних бюджетів.
3. *Розв'яжіть тестові завдання*

1. За своєю формою місцевий бюджет – це:

- A. централізований фонд фінансових ресурсів;
- B. основний фінансовий план органів місцевого самоврядування;
- C. фонди грошових коштів, призначені для реалізації завдань і функцій, покладених на органи місцевого самоврядування;
- D. вірні відповіді А і В

2. Місцевий бюджет складається із таких фондів:

- A. загального і резервного фонду;
- B. резервного й обов'язкового фонду;
- C. спеціального й загального фонду;
- D. загального, спеціального і резервного фондів.

3. За економічною природою доходи місцевих бюджетів поділяються на:

- A. власні і набуті;
- B. власні, регульовані, закріплені, передані;
- C. стимулюючі, спеціальні, інвестиційні;
- D. постійні, змінні.

4. До способів мобілізації грошових коштів у доходну частину місцевого бюджету відносяться:

- A. податкові надходження;
- B. пряме вилучення доходів з комунального сектора;
- C. залучення муніципальних позик;
- D. правильна відповідь А і С.

5. Що відноситься до інститутів місцевих фінансів:

- A. громадські послуги, комунальна форма власності;
- B. місцеві бюджети, місцеві податки і збори, цільові фонди органів місцевого самоврядування, комунальний кредит, місцеві позики;
- C. банківські кредити;
- D. місцеві туристичні збори.

Список рекомендованої літератури.

Основна

1. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws>
2. Вівчар О. Й. Місцеві фінанси. Навчальний посібник / О. Й. Вівчар, О. Б. Курило, В. М. Кащишин. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2014. 260 с.
3. Євдокімова М.О. Місцеві фінанси: навч. посібник / М.О.Євдокімова; ХНАУ ім. В.В. Докучаєва. Х., 2014. 343 с.
4. Місцеві фінанси : підручник / авт. кол. ; за ред. д-ра екон. наук, проф. О. Б. Жихор, д-ра екон. наук, проф. О. П. Кириленко. К. : УБС НБУ, 2015. 579 с.
5. Місцеві фінанси : підруч. / за ред. д.е.н., проф. О. П. Кириленко. 2-ге вид., доп. і перероб. Тернопіль : Економічна думка ТНЕУ, 2014. 448 с.

Додаткова

6. Кужелєв М. О., Плахотнюк В. В. Формування місцевих бюджетів в умовах бюджетної децентралізації. *Економічний вісник університету*. 2018. Вип. 36(1). С. 302–312.
7. Нечипоренко А.В. Роль місцевих бюджетів у соціально-економічному розвитку територій. *Стратегія і практика інноваційного розвитку фінансового сектору України* : зб. матер. IV Міжнар. наук.-практ. конф. (25–26 березня 2021 р.) Ірпінь : Ун-т державної фіскальної служби України, 2021. С. 68–70.

8. Чугунов О. І. Напрями формування місцевих бюджетів в умовах економічних перетворень. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 15. С. 63–69.
9. Юрах Ю.С. Аналіз фінансового потенціалу територіальних громад в Україні. *Збірник наукових праць Університету ДФС України*. 2020. № 1-2. С. 271–284.

Семінар 4. Особливості формування доходів місцевих бюджетів в умовах децентралізації

Методи контролю: усне та письмове опитування, спостереження за участю в дискусії, оцінка тестів.

Завдання для самостійної роботи:

1. *Опрацюйте конспект лекцій та рекомендовану літературу для обговорення теоретичних питань теми на семінарському занятті.*

2. *Самостійно опрацюйте питання:*

1. Вплив малого та середнього бізнесу на наповнення місцевого бюджету
2. Поняття інвестиційного клімату регіону
3. *Розв'яжіть тестові завдання*

1. Реформа децентралізації передбачає:

- A. забезпечення доступності та якості публічних послуг;
- B. досягнення оптимального розподілу повноважень між органами місцевого самоврядування та органами виконавчої влади;
- C. створення належних матеріальних, фінансових та організаційних умов для забезпечення виконання органами місцевого самоврядування власних і делегованих повноважень;
- D. усі відповіді вірні.

2. Бюджетне планування – це:

- A. складання, затвердження і виконання бюджету;
- B. визначення завдань і цілей, збір і аналіз інформації, розробка рекомендацій для оптимізації рішень;
- C. прогноз економічного і соціального розвитку держави;
- D. процес складання, розгляду та затвердження бюджету.

3. Бюджети об'єднаних територіальних громад - це:

- A. обласний бюджет затверджений Кабінетом Міністрів України;
- B. бюджети об'єднаних територіальних громад, створених згідно із законом та перспективним планом формування територій громад, а також бюджети об'єднаних територіальних громад, визнаних Кабінетом Міністрів України спроможними в порядку, встановленому законом;
- C. місцевий бюджет затверджений Кабінетом Міністрів України;
- D. бюджети об'єднаних територіальних громад, створених згідно із законом та перспективним планом формування територій громад.

4. Бюджети місцевого самоврядування - це:

- A. бюджети територіальних громад сіл, їх об'єднань, селищ, міст (у тому числі районів у містах), бюджети об'єднаних територіальних громад;
- B. обласний бюджет, сільський бюджет;
- C. обласний, селищний, сільський бюджет;

D. бюджети об'єднаних територіальних громад, створених згідно із законом та перспективним планом формування територій громад.

5. До місцевих податків відносять:

- A. податок на майно;
- B. єдиний податок;
- C. екологічний податок;
- D. вірні відповіді A. і B.

Список рекомендованої літератури.

Основна

1. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws>
2. Вівчар О. Й. Місцеві фінанси. Навчальний посібник / О. Й. Вівчар, О. Б. Курило, В. М. Кащишин. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2014. 260 с.
3. Євдокімова М.О. Місцеві фінанси: навч. посібник / М.О.Євдокімова; ХНАУ ім. В.В. Докучаєва. Х., 2014. 343 с.
4. Місцеві фінанси : підручник / авт. кол. ; за ред. д-ра екон. наук, проф. О. Б. Жихор, д-ра екон. наук, проф. О. П. Кириленко. К. : УБС НБУ, 2015. 579 с.
5. Місцеві фінанси : підруч. / за ред. д.е.н., проф. О. П. Кириленко. 2-ге вид., доп. і перероб. Тернопіль : Економічна думка ТНЕУ, 2014. 448 с.

Додаткова

6. Литовченко Н.А. Формування дохідної частини місцевих бюджетів в умовах бюджетної децентралізації. *Збірник наукових праць Університету державної фіскальної служби України*. 2018. № 2. С. 169–180.
7. Качула А.Г. Бюджетна децентралізація в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки»*. 2018. Вип. 29 (2). С. 95–98.
8. Кужелев М.О. Механізм реалізації регіональних інвестиційних програм як фінансовий інструмент стимулювання регіонального розвитку. *Схід*. 2017. Вип. 6 (152). С. 22–27.
9. Раделицький Ю. О. Місцеві бюджети в умовах поглиблення фінансової децентралізації в Україні: монографія. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2018. 312 с.

Тема 3. Система видатків місцевих бюджетів

Семінар 5. Склад та роль видатків місцевих бюджетів, їх характеристика

Методи контролю: усне та письмове опитування, спостереження за участю в дискусії, оцінювання доповіді, оцінка тестів.

Завдання для самостійної роботи:

1. *Опрацюйте конспект лекцій та рекомендовану літературу для обговорення теоретичних питань теми на семінарському занятті.*

2. Самостійно опрацюйте питання:

1. Основні напрями витрачання коштів місцевих бюджетів.
2. Характеристика основних змін у плануванні і фінансуванні бюджетних видатків.
3. Підготуйте доповідь.
4. Розв'яжіть тестові завдання.

1. Видатки бюджету класифікують за такими ознаками:

- A. за функціями і економічною характеристикою операцій;
- B. головним розпорядником бюджетних коштів;
- C. бюджетними програмами;
- D. усі відповіді вірні.

2. Функціональна класифікація означає склад видатків:

- A. за галузями економіки;
- B. за розпорядниками коштів;
- C. завданнями, з виконанням яких пов'язані видатки;
- D. вірної відповіді немає.

3. Відповідно до економічної класифікації видатки є:

- A. внутрішні і зовнішні;
- B. поточні і капітальні;
- C. постійні і тимчасові;
- D. вірної відповіді немає.

4. Поточні бюджетні видатки – це:

- A. фінансування інвестиційної діяльності;
- B. фінансування органів державної влади, бюджетних установ;
- C. фінансування інноваційної діяльності;
- D. усі відповіді вірні.

5. Відомча структура видатків бюджетної класифікації будується відповідно до:

- A. основних економічних ознак;
- B. головних розпорядників коштів;
- C. основних функцій держави;
- D. галузей економіки.

Список рекомендованої літератури.

Основна

1. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws>
2. Вівчар О. Й. Місцеві фінанси. Навчальний посібник / О. Й. Вівчар, О. Б. Курило, В. М. Кащишин. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2014. 260 с.
3. Євдокімова М.О. Місцеві фінанси: навч. посібник / М.О.Євдокімова; ХНАУ ім. В.В. Докучаєва. Х., 2014. 343 с.
4. Місцеві фінанси : підручник / авт. кол. ; за ред. д-ра екон. наук, проф. О. Б. Жихор, д-ра екон. наук, проф. О. П. Кириленко. К. : УБС НБУ, 2015. 579 с.

Додаткова

5. Кужелєв М. О. Проблеми фінансування освіти в контексті децентралізації управління в Україні. *Management of higher education quality : problems and prospects*. London : IASHE, 2017. С. 13–16.
6. Kuzheliev M. Financial resources of public sector of economy in ensuring realization of financial policy of the country. Association agreement: driving integrational changes : collective monograph. Accent Graphics Communications Chicago, Illinois, USA, 2019. P. 374–385.
7. Нечипоренко А. В. Проблеми фінансування видатків місцевих бюджетів. *Вісник Одеського національного університету. Серія «Економіка»*. 2016. Том 21, Вип. 11 (53). С. 84–88.

Семінар 6. Партнерство місцевих органів влади при фінансуванні власних та делегованих повноважень

Методи контролю: усне опитування, спостереження за участю в дискусії, оцінювання доповіді.

Завдання для самостійної роботи:

1. *Опрацюйте конспект лекцій та рекомендовану літературу для обговорення теоретичних питань теми на семінарському занятті.*

2. *Самостійно опрацюйте питання:*

1. Чинники, які враховуються при розрахунках видатків.
3. *Підготувати доповідь.*
4. *Розв'яжіть тестові завдання.*

1. Бюджет розвитку за видатками не включає:

- A. капітальних вкладень;
- B. погашення основної суми боргу;
- C. видатків на соціальний захист населення;
- D. несків органів влади в статутний капітал суб'єктів підприємницької діяльності.

2. Резервний фонд для непередбачених видатків не може перевищувати видатки загального фонду місцевого бюджету обсягом:

- A. 1 %;
- B. 3 %;
- C. 5 %;
- D. 10 %.

3. До видатків розвитку відносять:

- A. видатки на фінансування капітальних вкладень виробничого та невиробничого призначення;
- B. обслуговування боргу місцевого самоврядування;
- C. видатки на місцеву пожежну охорону;
- D. видатки на утримання апарату управління.

4. Суть якого методу полягає в у плануванні бюджету органу місцевого самоврядування на основі розробки, аналізу, впровадження програм розподілу фінансових ресурсів (бюджетних програм)?

- A. метод "Коріння трави";
- B. метод "Дельфі";
- C. програмно-цільовий метод;
- D. метод Бокса Дженккіна.

5. Видатки на підготовку кадрів, придбання спеціального, цінного інвентарю і навчальне обладнання, медичне обладнання фінансують на основі:

- A. загального кошторису;
- B. індивідуального кошторису;
- C. кошторису видатків на централізовані заходи;
- D. зведеного галузевого кошторису.

Список рекомендованої літератури.

Основна

1. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws>
2. Вівчар О. Й. Місцеві фінанси. Навчальний посібник / О. Й. Вівчар, О. Б. Курило, В. М. Кащишин. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2014. 260 с.
3. Євдокімова М.О. Місцеві фінанси: навч. посібник / М.О.Євдокімова; ХНАУ ім. В.В. Докучаєва. Х., 2014. 343 с.
4. Місцеві фінанси : підручник / авт. кол. ; за ред. д-ра екон. наук, проф. О. Б. Жихор, д-ра екон. наук, проф. О. П. Кириленко. К. : УБС НБУ, 2015. 579 с.
5. Місцеві фінанси : підруч. / за ред. д.е.н., проф. О. П. Кириленко. 2-ге вид., доп. і перероб. Тернопіль : Економічна думка ТНЕУ, 2014. 448 с.

Додаткова

6. Луніна І. І. Місцеві бюджети України: пошук нових підходів до проведення реформ. *Економіка України*. 2015. № 3. С. 31–40.
7. Нечипоренко А.В., Качула А.Г. Практика формування та виконання місцевих бюджетів України (на прикладі бюджету міста Луцьк). *Проблеми системного підходу в економіці*. 2019. № 5. С. 106–111.
8. Пасічник Ю. В. Бюджетна система України та зарубіжних країн: навч. посіб. К.: Знання, вид., 2006. 608 с.
9. Halushchak I. Methodical aspects of evaluation of financial architecture of economy. *WSEAS Transactions on Business and Economics*. 2020. Vol. 17 (27). P. 260–268.
10. Kuzheliev M. Discretionary budget expenditure in the system of state regulation of the country's socioeconomic development. *Public and Municipal Finance*. 2018. №7. P. 8–18.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ФІНАНСІВ МІСЦЕВИХ ОРГАНІВ ВЛАДИ

Тема 4. Фінансове вирівнювання та бюджетне регулювання

Семінар 7. Причини та цілі фінансового вирівнювання розвитку регіонів

Методи контролю: усне опитування, спостереження за участю в дискусії, оцінка тестів.

Завдання для самостійної роботи:

1. Опрацюйте конспект лекцій та рекомендовану літературу для обговорення теоретичних питань теми на семінарському занятті.

2. Самостійно опрацюйте питання:

1. Поняття бюджетних трансфертів, їх правове регулювання.
2. Горизонтальні і вертикальні фіскальні дисбаланси та їх вирівнювання.
3. *Розв'яжіть тестові завдання*

1. Трансферт, що надається з державного бюджету місцевим бюджетам для горизонтального вирівнювання податкоспроможності територій – це:

- A. базова дотація;
- B. реверсна дотація;
- C. додаткова дотація;
- D. субвенція.

2. Фінансове вирівнювання – це:

- A. приведення у відповідність витрат бюджетів до гарантованого державою мінімального рівня соціальних послуг на душу населення;
- B. перерозподіл фінансових ресурсів між бюджетами різних рівнів;
- C. ліквідація значних диспропорцій у здійсненні видатків у розрізі окремих територій в межах країни;
- D. спрямування коштів із «багатших» регіонів у «бідніші» з метою збалансування дохідної і видаткової частин місцевих бюджетів.

3. Головним інструментом горизонтального вирівнювання є:

- A. Кабінет Міністрів України;
- B. місцеві бюджети;
- C. спеціальні фонди вирівнювання;
- D. ставка податку на прибуток.

4. Горизонтальне вирівнювання означає:

- A. усунення невідповідностей між функціями регіональних бюджетів і надходженнями, закріпленими за цим бюджетним рівнем;
- B. формування пріоритетних напрямів видатків на місцях;
- C. пропорційний розподіл податків між бюджетами територій;
- D. передача бюджетно-фінансового управління на нижчі рівні.

5. Які є методи бюджетного регулювання?

- A. балансовий;
- B. відсоткових відрахувань від загальнодержавних податків і доходів;
- C. встановлення надбавок до загальнодержавних податків;
- D. надання фінансової допомоги бюджетам у формі позик.

Список рекомендованої літератури.

Основна

1. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws>
2. Вівчар О. Й. Місцеві фінанси. Навчальний посібник / О. Й. Вівчар, О. Б. Курило, В. М. Кащишин. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2014. 260 с.
3. Євдокімова М.О. Місцеві фінанси: навч. посібник / М.О.Євдокімова; ХНАУ ім. В.В. Докучаєва. Х., 2014. 343 с.
4. Місцеві фінанси : підручник / авт. кол. ; за ред. д-ра екон. наук, проф. О. Б. Жихор, д-ра екон. наук, проф. О. П. Кириленко. К. : УБС НБУ, 2015. 579 с.
5. Місцеві фінанси : підруч. / за ред. д.е.н., проф. О. П. Кириленко. 2-ге вид., доп. і перероб. Тернопіль : Економічна думка ТНЕУ, 2014. 448 с.

Додаткова

6. Беспалов М. О. Міжбюджетні відносини в Україні в умовах децентралізації. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 21-22. С. 97–100.
7. Кужелев М. О., Нечипоренко А. В. Фінансові інструменти стимулювання регіонального розвитку: практика використання в Україні : монографія. Київ : «Центр учбової літератури», 2019. 224 с.
8. Опарін В.М., Сарнецька Я.А. Імперативи бюджетного регулювання в Україні в умовах фіскальної децентралізації. *Фінанси України*. 2020. № 1. С. 58–72.
9. Ткачик Ф. П. Архітектоніка міжбюджетних трансфертів та їх вплив на фінансову самостійність регіонів. *Економіка та держава*. 2021. № 8. С.85-90.

Семінар 8. Основні моделі міжбюджетних відносин, їх принципи

Методи контролю: усне опитування, спостереження за участю в дискусії, оцінювання доповіді.

Завдання для самостійної роботи:

1. Опрацюйте конспект лекцій та рекомендовану літературу для обговорення теоретичних питань теми на семінарському занятті.
2. Самостійно опрацюйте питання:
Міжбюджетна реформа в Україні.
3. Підготуйте доповідь.
4. Розв'яжіть тестові завдання.

1. Економічні передумови розвитку міжбюджетних відносин в Україні – це:

- A. необхідність проведення всебічного зміцнення доходної бази та розширення переліку власних доходів місцевих бюджетів;
- B. потреба у проведенні обґрунтування доцільності використання бюджетних та податкових преференцій;
- C. можливість використання досвіду міжбюджетних відносин у період економічних реформ;
- D. наявність центральних органів виконавчої влади з питань регіональної політики та місцевого самоврядування.

2. Які органи є суб'єктами міжбюджетних відносин:

- A. органи місцевого самоврядування, до компетенції яких входять повно важення щодо складання, розгляду, затвердження і виконання бюджетів;
- B. органи державної влади й управління, до компетенції яких входять повноваження щодо складання, розгляду, затвердження і виконання бюджетів;
- C. розпорядники бюджетних коштів другого і третього ступенів, а також одержувачі бюджетних коштів;
- D. громадські організації.

3. Мета регулювання міжбюджетних відносин – це:

- A. перерозподіл фінансових ресурсів за допомогою бюджетів з більш економічно розвинутих регіонів до менш економічно розвинутих;
- B. забезпечення відповідності між повноваженнями на здійснення видатків, закріплених законом про Державний бюджет України, та бюджетними ресурсами, які повинні забезпечувати виконання цих повноважень;
- C. забезпечення відповідності між повноваженнями на здійснення видатків, закріплених законодавчими актами України за бюджетами, та бюджетними ресурсами, які повинні забезпечувати виконання цих повноважень.
- D. вірної відповіді немає.

4. Яке визначення субвенції є правильним?

- A. трансферт, що надається з державного бюджету місцевим бюджетам для горизонтального вирівнювання податкоспроможності територій;
- B. кошти, що передаються до державного бюджету з місцевих бюджетів для горизонтального вирівнювання податкоспроможності територій;
- C. трансферти для використання на певну мету в порядку, визначеному органом, який прийняв рішення про надання;
- D. немає правильної відповіді.

5. Політика вдосконалення міжбюджетних відносин має бути спрямована на виконання таких завдань:

- A. спрощення механізму міжбюджетних відносин;
- B. здійснення контролю над процесом розподілу міжбюджетних трансфертів;
- C. удосконалення обліку і звітності операцій з бюджетними коштами;
- D. забезпечення відповідно до встановлених розмірів трансфертів цільового фінансування витрат.

Список рекомендованої літератури.

Основна

1. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws>

2. Вівчар О. Й. Місцеві фінанси. Навчальний посібник / О. Й. Вівчар, О. Б. Курило, В. М. Кащишин. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2014. 260 с.
3. Євдокімова М.О. Місцеві фінанси: навч. посібник / М.О.Євдокімова; ХНАУ ім. В.В. Докучаєва. Х., 2014. 343 с.
4. Місцеві фінанси : підручник / авт. кол. ; за ред. д-ра екон. наук, проф. О. Б. Жихор, д-ра екон. наук, проф. О. П. Кириленко. К. : УБС НБУ, 2015. 579 с.
5. Місцеві фінанси : підруч. / за ред. д.е.н., проф. О. П. Кириленко. 2-ге вид., доп. і перероб. Тернопіль : Економічна думка ТНЕУ, 2014. 448 с.

Додаткова

6. Генкул Ю.В. Міжбюджетні трансферти: їх види і значення для місцевих бюджетів. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 9. С. 210-213.
7. Нечипоренко А. В. Організація міжбюджетних відносин у контексті розвитку місцевого самоврядування. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2016. Вип. 22. С. 137–140.
8. Сидор І.П. Міжбюджетні трансферти в системі доходів місцевих бюджетів: сучасний стан та напрями вдосконалення. *Інфраструктура ринку*. 2019. Вип. 32. С.363-369.
9. Фінансові інструменти регіонального розвитку в Україні в умовах децентралізації : [монографія] / М.Д. Бедринець, М.О. Кужелєв, Т.А. Коляда та ін.; за загальною редакцією к.е.н., доцента М.Д. Бедринець. Ірпінь : Університет ДФС України, 2021. 318 с.

Тема 5. Бюджетний процес на місцевому рівні

Семінар 9. Зміст бюджетного процесу на місцевому рівні

Методи контролю: усне та письмове опитування, спостереження за участю в дискусії, оцінка тестів.

Завдання для самостійної роботи:

1. *Опрацюйте конспект лекцій та рекомендовану літературу для обговорення теоретичних питань теми на семінарському занятті.*
2. *Самостійно опрацюйте питання:*
Виконання місцевих бюджетів на місцевому рівні
3. *Підготуватися до тестування.*

1. Бюджетний процес – це:

- А. складання проекту бюджету, розгляд бюджету, затвердження бюджету, виконання бюджету, подання і затвердження звітності про виконання бюджету;
- В. розпис доходів і видатків держави, який затверджується органами законодавчої влади;
- С. регламентований законодавством порядок складання, розгляду, затвердження бюджетів, їх виконання і контроль за їх виконанням, затвердження звітів про виконання бюджетів, що входять до бюджетної системи України;
- Д. план формування централізованого фонду грошових коштів та його використання з метою виконання державою її функцій.

2. Бюджетне планування – це:

- A. складання, затвердження і виконання бюджету;
- B. визначення завдань і цілей, збір і аналіз інформації, розробка рекомендацій для оптимізації рішень;
- C. прогноз економічного і соціального розвитку держави;
- D. процес складання, розгляду та затвердження бюджету.

3. Бюджетний регламент – це:

- A. документ, в якому визначаються порядок і терміни складання, розгляду і затвердження бюджету, а також: організація його виконання;
- B. період складання, розгляду і затвердження бюджету;
- C. організація, правове регламентування і планування бюджетного процесу;
- D. інструмент перерозподілу фінансових ресурсів держави.

4. Бюджетна резолюція приймається:

- A. Рахунковою палатою Верховної Ради України до 15 серпня;
- B. Кабінетом Міністрів України до 15 червня;
- C. парламентом до 15 червня;
- D. Верховною Радою України до 1 травня.

5. Перший етап бюджетного планування (січень-березень) передбачає ...

- A. формування напрямів бюджетної політики на наступний рік;
- B. визначення попередніх показників бюджету;
- C. розроблення сценаріїв бюджетної політики;
- D. усе перелічене.

Список рекомендованої літератури.

Основна

1. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws>
2. Вівчар О. Й. Місцеві фінанси. Навчальний посібник / О. Й. Вівчар, О. Б. Курило, В. М. Кащишин. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2014. 260 с.
3. Євдокімова М.О. Місцеві фінанси: навч. посібник / М.О.Євдокімова; ХНАУ ім. В.В. Докучаєва. Х., 2014. 343 с.
4. Місцеві фінанси : підручник / авт. кол. ; за ред. д-ра екон. наук, проф. О. Б. Жихор, д-ра екон. наук, проф. О. П. Кириленко. К. : УБС НБУ, 2015. 579 с.

Додаткова

5. Бюджетний процес в Україні: стан та проблеми інституційного забезпечення: [монографія] / З.С. Варналій, Т.В. Бугай, С.В. Онищенко. Полтава: ПолтНТУ, 2014. 271с
6. Деркач М. І., Гордєєва Л. П. Бюджет та бюджетний процес в Україні: навч. посібник. Дніпропетровськ: Пороги, 2008. 253 с.
7. Лопушняк Г. С. Системи забезпечення та технології бюджетного процесу: навч.-метод. посібник / Лопушняк Г. С., Дем'янишин В. Г. Тернопіль: Економічна думка, 2006. 175 с.

Семінар 10. Стадії бюджетного процесу на місцевому рівні

Методи контролю: усне та письмове опитування, спостереження за участю в дискусії, оцінювання доповіді.

Завдання для самостійної роботи:

1. *Опрацюйте конспект лекцій та рекомендовану літературу для обговорення теоретичних питань теми на семінарському занятті.*

2. *Самостійно опрацюйте питання:*

Новації бюджетного процесу на місцевому рівні

3. *Підготуйте доповідь.*

4. *Розв'яжіть тестові завдання.*

1. Організація бюджетного процесу в Україні не регламентується:

- A. Конституцією України;
- B. Регламентом Верховної Ради України;
- C. Бюджетним кодексом України;
- D. регламентом місцевої ради відповідного рівня.

2. Який із факторів не впливає на бюджетний процес?

- A. професійний рівень учасників бюджетного процесу;
- B. наявність ефективного бюджетного контролю;
- C. кількість працездатного населення на відповідній території;
- D. наявність необхідних нормативно-правових актів.

3. Проект рішення про місцевий бюджет не включає:

- A. загальної суми доходів і видатків, а також з розподілом видатків на поточні і капітальні;
- B. переліку інвестиційних програм на наступні три роки;
- C. обґрунтування тарифів на житлово-комунальні послуги;
- D. прогнозних розрахунків соціально-економічного розвитку території на наступні три роки.

4. До органів оперативного управління бюджетним процесом на місцевому рівні належать:

- A. територіальні управління Державної казначейської служби;
- B. фінансово-кредитні установи, розміщені на відповідній території;
- C. Президент України;
- D. Національний банк України.

5. Місцеві фінансові органи здійснюють контроль за дотриманням бюджетного законодавства на стадії:

- A. складання проекту місцевого бюджету;
- B. виконання місцевого бюджету;
- C. підготовки звіту про виконання місцевого бюджету;
- D. на кожній стадії бюджетного процесу щодо місцевих бюджетів.

Список рекомендованої літератури.

Основна

1. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws>

2. Вівчар О. Й. Місцеві фінанси. Навчальний посібник / О. Й. Вівчар, О. Б. Курило, В. М. Кащишин. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2014. 260 с.
3. Євдокімова М.О. Місцеві фінанси: навч. посібник / М.О.Євдокімова; ХНАУ ім. В.В. Докучаєва. Х., 2014. 343 с.
4. Місцеві фінанси : підручник / авт. кол. ; за ред. д-ра екон. наук, проф. О. Б. Жихор, д-ра екон. наук, проф. О. П. Кириленко. К. : УБС НБУ, 2015. 579 с.
5. Місцеві фінанси : підруч. / за ред. д.е.н., проф. О. П. Кириленко. 2-ге вид., доп. і перероб. Тернопіль : Економічна думка ТНЕУ, 2014. 448 с.

Додаткова

6. Бугай Т. В. Бюджетний процес в Україні: теоретичний аспект. *Глобальні та національні проблеми.* № 7. 2015. С. 632-637.
7. Когут Ю. М. Особливості бюджетного процесу в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету.* 2019. Вип. 27. Ч. 1. С.62-66.
8. Мороз Л.О., Панченко І.В. Гласність та прозорість бюджетного процесу в Україні. *Збірник наукових праць УДФСУ.* 2021. № 1. С.186–198.

Семінар 11. Координація діяльності учасників бюджетного процесу

Методи контролю: усне опитування, спостереження за участю в дискусії, оцінка тестів.

Завдання для самостійної роботи:

1. *Опрацюйте конспект лекцій та рекомендовану літературу для обговорення теоретичних питань теми на семінарському занятті.*
2. *Самостійно опрацюйте питання:*
Взаємодія учасників бюджетного процесу.
3. *Підготуватися до тестування.*

1. Бюджетний процес – це:

- A. складання та затвердження бюджетів;
- B. складання і виконання бюджетів;
- C. розгляд і затвердження бюджетів;
- D. складання, розгляд, затвердження і виконання бюджетів.

2. Учасниками бюджетного процесу є:

- A. органи, установи та посадові особи, наділені бюджетними повноваженнями;
- B. місцеві бюджети;
- C. зведений бюджет;
- D. бюджетні установи.

3. Програмно-цільовий метод у бюджетному процесі – це:

- A. метод управління бюджетними коштами для досягнення конкретних результатів за рахунок коштів бюджету із застосуванням оцінки ефективності використання бюджетних коштів на всіх стадіях бюджетного процесу;

- В. програма дій Уряду по виконанню Державного бюджету;
- С. програма дій Уряду по виконанню місцевого бюджету;
- Д. вірної відповіді немає.

4. Місцевий бюджет виконується за розписом, який затверджується:

- А. керівником місцевого фінансового органу;
- В. Верховною радою України;
- С. Національним банком України;
- Д. Кабінетом Міністрів України.

5. Бюджетний період в Україні складає:

- А. один календарний рік: з 1 січня по 31 грудня;
- В. один календарний рік: з 1 квітня по 31 березня;
- С. один календарний рік: з 1 червня по 31 травня;
- Д. один календарний рік: з 1 липня по 30 червня.

Список рекомендованої літератури.

Основна

1. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws>
2. Вівчар О. Й. Місцеві фінанси. Навчальний посібник / О. Й. Вівчар, О. Б. Курило, В. М. Кащишин. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2014. 260 с.
3. Євдокімова М.О. Місцеві фінанси: навч. посібник / М.О.Євдокімова; ХНАУ ім. В.В. Докучаєва. Х., 2014. 343 с.
4. Місцеві фінанси : підручник / авт. кол. ; за ред. д-ра екон. наук, проф. О. Б. Жихор, д-ра екон. наук, проф. О. П. Кириленко. К. : УБС НБУ, 2015. 579 с.
5. Місцеві фінанси : підруч. / за ред. д.е.н., проф. О. П. Кириленко. 2-ге вид., доп. і перероб. Тернопіль : Економічна думка ТНЕУ, 2014. 448 с.

Додаткова

6. Куценко Т. Ф. Форми залучення громадськості до бюджетного процесу на місцевому рівні в Україні: оглядовий аналіз. *Економіка та держава*. 2020. №7. С. 66–72.
7. Планування та управління фінансовими ресурсами територіальної громади / О. Кириленко, Б. Малиняк, В. Письменний, В. Русін / Асоціація міст України. К., ТОВ "ПІДПРИЄМСТВО "ВІ ЕН ЕЙ", 2015. 396 с.

Семінар 12

Методи контролю: оцінювання групового проєкту.

Завдання для самостійної роботи:

Підготуватися до захисту групового проєкту.

Тема 6. Фінанси підприємств комунального господарства

Семінар 13. Поняття комунальної власності та особливості її формування в Україні

Методи контролю: усне опитування, спостереження за участю в дискусії.

Завдання для самостійної роботи:

1. Опрацюйте конспект лекцій та рекомендовану літературу для обговорення теоретичних питань теми на семінарському занятті.

2. Самостійно опрацюйте питання:

1. Комунальний кредит.
2. Сучасні фінансові механізми фінансування комунальної сфери..
3. Проаналізуйте кейси та підготуйтеся до обговорення.
4. Підготуватися до тестування.

1 Комунальна власність є:

- A. державною власністю;
- B. приватною власністю;
- C. колективною власністю;
- D. акціонерною власністю.

2. Право комунальної власності може виникати на:

- A. побутові підприємства;
- B. майно акціонерних товариств;
- C. основні засоби приватних підприємств;
- D. кошти комерційних банків.

3. За функціональним призначенням підприємства комунального господарства поділяються на:

- A. підприємства, які перебувають на повному утриманні з місцевих бюджетів; підприємства, які частково утримуються з місцевих бюджетів і ті, які працюють на засадах самоокупності;
- B. унітарне комунальне підприємство; комунальне акціонерне товариство; комунальне товариство з обмеженою відповідальністю;
- C. житлове господарство; санітарно-технічні; транспортні; комунальної енергетики; комунального обслуговування; міські шляхи;
- D. вірної відповіді немає.

4. Органам місцевого самоврядування заборонено бути учасниками:

- A. товариств із додатковою відповідальністю;
- B. повних товариств;
- C. командитних товариств;
- D. усі відповіді вірні.

5. Суб'єктом права комунальної власності в Україні є:

- A. адміністративно-територіальна одиниця;
- B. орган місцевого самоврядування;
- C. територіальна громада;
- D. місцева рада народних депутатів.

Список рекомендованої літератури.

Основна

1. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws>
2. Вівчар О. Й. Місцеві фінанси. Навчальний посібник / О. Й. Вівчар, О. Б. Курило, В. М. Кащишин. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2014. 260 с.
3. Євдокімова М.О. Місцеві фінанси: навч. посібник / М.О.Євдокімова; ХНАУ ім. В.В. Докучаєва. Х., 2014. 343 с.
4. Місцеві фінанси : підручник / авт. кол. ; за ред. д-ра екон. наук, проф. О. Б. Жихор, д-ра екон. наук, проф. О. П. Кириленко. К. : УБС НБУ, 2015. 579 с.
5. Місцеві фінанси : підруч. / за ред. д.е.н., проф. О. П. Кириленко. 2-ге вид., доп. і перероб. Тернопіль : Економічна думка ТНЕУ, 2014. 448 с.

Додаткова

6. Дідур С., Глухова В., Кравченко, Х. Аналіз та оцінка прозорості діяльності комунальних підприємств в умовах децентралізації. *Економіка та суспільство*. 2021. № 24. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-24-39>
7. Килимник І. І. Практичні проблеми в галузі житлово-комунального господарства та шляхи їх вирішення. *Open Journal System*. № 1. 2015. С. 48-50.
8. Клебанова Т.С. Оцінка, аналіз і попередження кризового стану підприємств житлово-комунального господарства : монографія / Т. С. Клебанова, О. В. Димченко, О. О. Рудаченко; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2016. 193 с.

Семінар 14. Особливості організації фінансів підприємств комунальної власності

Методи контролю: усне опитування, спостереження за участю в дискусії, оцінка тестів.

Завдання для самостійної роботи:

1. Опрацюйте конспект лекцій та рекомендовану літературу для обговорення теоретичних питань теми на семінарському занятті.

2. Самостійно опрацюйте питання:

Напрями використання власних надходжень бюджетних установ.

3. Підготуватися до виконання практичних завдань

4. Підготуватися до тестування.

1. Джерелами доходів житлово-комунального господарства є:

А. квартирна плата;

В. кошти, які одержують від комунальних підприємств на відшкодування витрати з обслуговування внутрішньобудинкових мереж;

С. інші доходи (орендна плата за житлові приміщення, виручка від реалізації майна тощо);

Д. усі відповіді вірні.

2. Житлове будівництво не ведуть за рахунок:

- A. бюджетних коштів;
- B. коштів юридичних і фізичних осіб;
- C. довгострокового банківського кредитування;
- D. короткострокового банківського кредитування.

3. Джерела фінансування ремонту житлового фонду:

- A. доходи від оренди;
- B. перевищення доходів над видатками житлового фонду;
- C. бюджетні асигнування;
- D. усі відповіді вірні.

4. Планування видатків на утримання житлово-комунального господарства розпочинають з:

- A. майнового стану;
- B. визначення доходів цих підприємств;
- C. бюджетних асигнувань;
- D. усі відповіді вірні.

5. Оцінка фінансового стану підприємств комунальної власності включає аналіз:

- A. бюджетних коштів;
- B. платоспроможності;
- C. фінансової стійкості і ліквідності;
- D. усі відповіді вірні.

Список рекомендованої літератури.

Основна

1. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws>
2. Вівчар О. Й. Місцеві фінанси. Навчальний посібник / О. Й. Вівчар, О. Б. Курило, В. М. Кащишин. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2014. 260 с.
3. Євдокімова М.О. Місцеві фінанси: навч. посібник / М.О.Євдокімова; ХНАУ ім. В.В. Докучаєва. Х., 2014. 343 с.
4. Місцеві фінанси : підручник / авт. кол. ; за ред. д-ра екон. наук, проф. О. Б. Жихор, д-ра екон. наук, проф. О. П. Кириленко. К. : УБС НБУ, 2015. 579 с.
5. Місцеві фінанси : підруч. / за ред. д.е.н., проф. О. П. Кириленко. 2-ге вид., доп. і перероб. Тернопіль : Економічна думка ТНЕУ, 2014. 448 с.

Додаткова

6. Архипенко С. В. Фінанси комунальних підприємств: аналіз проблем розвитку житлово-комунального господарства України. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Економічні науки.* 2014. Вип. 9(3). С. 174-178
7. Жулин О. В., Зеленюк-Джунь Л. В. Управління фінансовими ресурсами комунальних підприємств і перспективи їх розвитку. *Бізнес-інформ.* 2020. № 7. С174–180.
8. Загірняк Д. М., Глухова В. І., Кравченко Х. В. Діяльність комунальних підприємств і їх фінансове забезпечення в умовах децентралізації. *Ефективна економіка.* 2021. № 1. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8528>

Навчальне видання

*Кужелєв Михайло Олександрович,
Неізвестна Олена Володимирівна,
Котковський Володимир Станіславович,
Шевченко Любов Ярославівна,
Коч Юлія Леонідівна*

Кафедра фінансів, обліку та оподаткування

МІСЦЕВІ ФІНАНСИ

Методичні рекомендації для вивчення дисципліни

Формат 60x84/8. Ум. др. арк.

Донецький національний університет
економіки і торгівлі імені
Михайла Туган-Барановського
50042, Дніпропетровська обл.,
м.Кривий Ріг, вул. Курчатова, 13.
Свідоцтво суб'єкту видавничої
Справи ДК № 4929 від 07.07.2015 р.